

«TRO VOS MI SIATZ RENDUDA»

Carlota Casas

Tantes parets entre tu i jo. L'enyor,
exhaust, no arriba fins a tu. No veu com se't va fent
vida, en indrets i en moments que són veritat aguda
no desfets com el seu desesper. Gos
pròdig d'esverament brutal, es llança a rebolcar-se
per la pols d'un estiu sense remei.
Oh, per la set massa confusa, un sol
fil d'aigua, un sol record teu a cada instant,
fins que em siguis tornada.

«Tro vos mi siatz renduda», com en el poema de Bertran de Born. La dona imaginada, literària, mítica i mitològica, feta de retalls d'altres dones. Helena, Kore, Eva, Ariadna. Les dones de Gabriel Ferrater o de la veu que parla en els versos de Gabriel Ferrater. L'home, el poeta, Teseu. Les dones de Teseu i la imatge literària de l'amor. L'amor real i l'amor literari. La dicotomia entre la realitat i la imatge de la realitat que l'art ens retorna, per exemple, en un poema. La dona, doncs, que pren volada dins *Les dones i els dies*. La dona oposada a les dones que, a la llum del sol, esperen plegades el poeta en l'últim vers de l'últim poema del llibre. I després, el silenci. Però abans el poema, i tot aquest viatge condensat en un sol vers: «fins que em siguis tornada».

«Tro vos mi siatz renduda» parteix de la citació del trobador occità i, per tant, de la referència a la tradició medieval, i d'un motiu clàssic de la poesia amorosa de tots els temps: l'amor inassolible, impossible, irrealitzable. Com tants d'altres poemes amorosos de Ferrater, però, també aquest poema depassa i transcendeix el motiu que li fa de pretext en desplegar-se i acaba afegint un nou capítol al tema de fons que recorre *Les dones i els dies*: la problemàtica entre literatura i vida. Però anem a pams. El poema, com deia, parla en efecte de l'amor i també de l'enyor que ara obliga l'amant a imaginar una vegada i una altra l'estimada (és a dir, a evocar-ne i

reconstruir-ne la imatge a partir del record). Per tant, i com sol passar en la poesia ferrateriana, un cop més l'experiència vital se'ns presenta filtrada per la prèvia interiorització de la tradició literària i resta subjecta a un text literari –a través, del recurs de la intertextualitat– i participa d'un o més *topoi* amb una llarga tradició al darrera que seran conscientment manipulats per la veu poètica per finalment donar lloc a un discurs original. En aquest cas, d'una banda hi trobem el text de Bertran de Born citat en el títol i en el vers que tanca el poema; i, de l'altra, el tòpic de l'amor impossible, sintetitzat en l'eloqüent imatge del primer vers («Tantes parets entre tu i jo»).

I ara ve quan el poema es desplega. Un cop establert el context, l'enyor (i no pas el poeta, ni la veu del poeta, ni l'amant) és qui es veu impedit d'atènyer l'estimada i per tant, de veure, per bé que ho prova fins a quedar-ne exhaust, com se li va fent *vida* «en moments i indrets de veritat aguda», és a dir «en moments no desfets com el seu desesper» (de l'enyor, i no pas de l'amant, altra vegada). La veritat i la sensació de vivesa queden, doncs, ben lluny de l'enyor desesperat, més enllà del cúmul de parets on és i, sobretot, viu l'estimada a qui el poeta dirigeix els seus versos. A canvi, en aquest costat només hi resta la polsada d'un estiu (aquest?, o un altre?) on ara un gos, «pròdig d'esverament brutal», es rebolca sense remei. Per tant, d'uns vers a l'altre l'enyor esdevé gos i el gos, finalment, esdevé al seu torn poeta. Perquè aquest gos, metàfora de l'enyor, se'ns confon amb aquell altre dramàticament assedegat que hem trobat en un poema anterior («A l'inrevés»). I d'aquesta manera la set, que immediatament després permet de fer el salt del gos a l'amant i, en certa manera, justifica l'abús del record, fa inevitable alhora la identificació entre l'enyor, el gos i el poeta; i converteix el desesper i l'esverament dels dos primers en atributs del tercer. Tot plegat reforçat per la puntuació i els encavalcaments que conviden a aïllar (i, doncs, a associar visualment) l'enyor, el gos i els mots «un sol» al final dels decasíl·labs 1, 4 i 7 respectivament. I si bé aquest «un sol» immediatament descobrim que no fa en cap cas referència al poeta des d'un punt de vista sintàctic, sinó que només determina i completa el sintagma «fil d'aigua», l'involuntari acoblament, per part del lector, entre «sol» i el poeta, ja està fet en arribar al vers número 8 (com també ho està entre «un sol» i l'estiu, per intensificar-ne inevitablement la calor i el patetisme).

Tot això a desgrat de la primera persona, amb qui cal identificar aquest personatge que ara parla a l'estimada –l'home, l'amant, el poeta–, el qual en realitat només pren cos físic en els pronoms del primer i del darrer vers. I, per tant, recordem-ho, també a desgrat del títol del poema, ja que en el fons aquest jo que fuig i ho diu tot a l'inrevés i és gairebé imperceptible en el text, no deixa de parlar en tot moment d'ell mateix i d'afegir més pols a la pols de la pròpia imatge literària que, d'altra banda, el lector de *Les dones i els dies* fàcilment reconeix. Per contra, doncs, la reconstrucció promesa de la imatge literària de la dona, que sí que es desenvolupa en

d'altres peces del llibre, en aquest cas no arribarà mai. La qual cosa no vol dir que la impersonalitat que Ferrater reclamava per a la seva poesia no sigui també present en aquests versos on les imatges se superposen les unes a les altres fins a espetegar en el propi jo, aquí un personatge literari.

Precisament, aquesta particularitat en la manera de dir i especialment de dir-se és allò que singularitza la poesia de Gabriel Ferrater respecte de la tradició de la qual parteix i, alhora, li permet transcendir el tema amorós per abordar la problemàtica entre literatura i vida. La clau aquí ens la donen els tres darrers versos. I és que de la mateixa manera que trobàvem ressons d'una altra composició («A l'inrevés») en els versos anteriors, cap al final del poema, podem sentir ja els primers versos de «Teseu», l'últim poema del llibre:

Un sol fil et daura
la fosca memòria,
corre pels tapissos
on t'has figurat.

Versos que, gràcies a l'edició crítica de *Les dones i els dies* de Jordi Cornudella (2018), ara sabem que havien format part d'una primera versió del poema «Fe» que mai no va veure la llum en els llibres de Ferrater, però sí que ho va fer a la miscel·lània *Antologia de la poesia reusenca 1961* (1962):

La tens als teus braços.
Dorms, i la somnies,
i saps que és un somni
tot el que veus d'ella,
Només una cosa
(com el fil que et daura
la fosca memòria
perquè se t'encenguin
espurnes de fe,
que tu mateix, sempre,
fas camí amb tu)
et dóna penyora
que vols despertar-te.
Coneixes que és
tot el que veus d'ella,
però que per sota

del somni, és ella
que tens als teus braços.

Sigui com sigui, ambdós poemes ressonen en aquest que ens ocupa ara en tractar, tot i que des de plantejaments ben diferents, la dicotomia entre vida i literatura. Una problemàtica que s'anirà perfilant a mesura que avancem en la lectura dels poemes del llibre. Així, si la literatura, i concretament la poesia, se'ns presenta d'entrada com un instrument per arribar a un coneixement més profund de la vida; un cop s'ha tingut accés a aquesta comprensió d'un mateix i del món i s'ha constatat l'artifici, la traïció i els paranys als quals està subjecte tota operació poètica, caldrà anar més enllà i fer un pas de retorn cap a la vida per tal de tancar procés. Així, si a «Tro vos mi siatz renduda», el poeta constata la distància que hi ha entre els indrets i moments de «veritat aguda» que esdevenen vida i la construcció de la imatge literària a partir del record, i fins descriu l'instant en què el poeta i l'estimada, objectivats en els poema, prenen consciència alhora de la distància que hi ha entre la recreació imaginativa que aquest s'ha construït d'ella (el somni, la literatura) i la persona real que, per sota de la recreació literària, ara té entre els seus braços (la vida); a «Teseu», el poeta finalment resol aquesta oposició essencial a favor de la vida i precisament ho fa acomiadant-se del personatge creat (això és, de la pròpia imatge literària) en cadascun dels poemes del llibre.

El poeta ultrapassa un cop més els límits de la tradició de la lírica amorosa en un joc de miralls literaris esplèndidament orquestrat per crear, en definitiva, un discurs propi i original. Raó per la qual «Tro vos mi siatz renduda» és encara ara un dels grans exemples de poesia amorosa de la poesia de Gabriel Ferrater.